

**KORUNK
LELKI VÁLSÁGA**
(Küzdelem a vallásos megújulásért)

IRTA:
IGAZ LÁTÓ

BUDAPEST, 1936.

A világháború kitörését követő két évtized életén sajátságos, azelőtt alig sejtett szellemi áramlatok vonulnak végig, amelyek büszkén hirdetik, hogy megtalálták azt a csodatévő talizmánt, amellyel megfiatalítják a föld elöregedett képét. Az idősebb nemzedék alig akar hinni a szemének s inkább csak mosolyog, vagy bosszankodik az utánajövők különös állításain. De ez könnyen érthető. Az apák a polgári jólét boldog korszakában nőttek fel s amit a polgári gondolat szellemi és anyagi téren nekik adott, elég volt egy egész életre. Azonban azt a nemzedéket, amely a világháború rémületéből, a polgári gondolat szellemi és anyagi csődjéből emelkedett az öntudatos életbe, mélységes elégedetlenség fogta el. Ezek az elégedetlenkedők megéreztek, hogy a háborút megelőző korszak valami nagyon fontos dologról elfeledkezett, amit nekik kell újból felfedezniük. Azt is megéreztek, hogy ettől a felfedezéstől függ az egész haldoklásnak indult élet feltámasztása és az európai művelődés megmentése. Amikor azonban az új nemzedék a kérdést feszegetni kezdte s a felismerések nyomán új élet szervezéséhez fogott, azt vette észre, hogy munkája óriási akadályokba ütközik. A legnagyobb akadályt a háború előtti kor ittmaradt emberei alkották, akik a szörnyű világégésből semmit sem tanultak, hanem egyszerűen folytatni akarták munkájukat

ott, ahol elhagyták. Ezzel az avult, de még mindig hatalmaskodó világgal két vonalban kellett felvenni az új nemzedéknek a harcot: a szellemi és az anyagi élet arcvonalában. Az egyik oldalon az áttörhetetlennek látszó frontot azok alkotják, akik nem akarják, hogy új tudomány, új művészet, új erkölcs és új vallás induljon hóditásra az emberi lelkekben, mert akkor mi lesz az ő szellemi vagyonbérletükkel, mi lesz az ő szépen összegyűjtött, jól kamatozó, de közben elavult szellemi áruhálmazukkal. A másik oldalon a sápadt aranyfront meredezik, amely ideges, ha új társadalmi rendről hall beszélni s amely még a rezdülő falevéltől is fél, de ugyanakkor féktelen gyűlölettel és elszántsággal gáncsolja el a háttérben az új nemzedék minden társadalomjavító törekvését.

A két akadály közül most bennünket az első érdekel. Mert úgy érezzük, hogy, ha a háború után élő nemzedék lelkében győzne az új szellem, sokkal könnyebb lenne a győzelem a társadalmi és anyagi élet frontján is. Különben is történelmi törvény, hogy a szellemi úttörés meg kell, hogy előzze a társadalmi. Éppen ezért a szűkre szabott keretek közt azt fogjuk megvizsgálni, hogy hogyan lehetne egy új szellemiséget teremteni a mai ember életében.

Európa lelki forradalma.

A polgári gondolat nemcsak társadalmi téren, hanem még sokkal nagyobb mértékben a lelki értékek terén is hanyatlóban van. Kant többé nem eszménye a tudósnak és Smith Ádám nem

bálványa többé a kenyérért harcoló népeknek. Európa, a mai világ műveltségének hordozója lázadásban van saját multjával szemben. A forradalom, a belső elégtelenség kétségtelen jelei törnek fel minduntalan a mélyből és sok-sok társadalmi és közéleti esemény a lelkek nagy válságáról tanuskodik. Az ember ráunt a polgári „szellem” alkotásaira: a tudatlan tudományra, a művészietlen művészetre, az erkölcstelen erkölcsre, a hitetlen egyháziasságra és új lélekért kiált. Ismét tudni akar. Tudni akarja a lét értelmét és célját; a polgári finom malacságok helyett mély, lelketrendítő kifejezést keresi az örök misztériumnak: az életnek; a magántulajdon szentségébe burkolt fosztogatás helyett meg akarja alkotni az igazi testvériség, az igazi emberszeretet nagy műveit; s végül az egyházak semmittevő önelégültségével szemben lebirhatatlan éhséggel és szomjúsággal vágyódik az igazi Isten után, aki megváltója és szabadítója lesz a jelennek tengernyi nyomorúságából.

Az egyházak válsága.

Bárhová vessük a tekintetünket, ahol a régi szellem helyébe újat próbálkoznak építeni, azt látjuk mindenütt, hogy a szellemiség legmélyebb gyökere: a vallás, jobban mondva az egyház válságban van. Oroszország, amely hajdan a misztikus vallásosság hazája volt, ma a beszbozs-
nikok (istentelenek) szabad prédája. Németország, a vallási megújulás példás földje, ma kiméletlenül üldözi az egyházakat, a papokat bebörtönözi és ifjúsága büszkén hirdeti, hogy visszatér a német őspogánysághoz. Olaszország a lehető leg-

rosszabb viszonyban élt eleinte a pápasággal és csak olasz érdek hozta létre a kibékülést. Különben vezető rétege teljesen a röneszansz nagy szellemi vezéreinek hagyatékából táplálkozik s jelszava: veszélyesen élni (vivi pericolosamente). De ugyanakkor, midőn ezt az egyházellenességet tapasztaljuk, megfigyelhetjük azt is, hogy mindenütt új vallásosságra törekeshnek, mert azt erősen vallják, hogy az ember vallás nélkül nem élhet. Ez a vallásosság pótlékvallás, mivel a helyes tan, az örök vallási igazságok az egyházak kezén elsikkadtak. Az orosz egyház elsikkasztotta a kereszténység szociális oldalát és azt prédikálta az orosz parasztnak, hogy azért kell szenvednie, mert az az Isten akarata. Ime most új vallást hirdet a szovjet, amely szerint az ő istenük akarata az, hogy mindenki a legnagyobb jólétben éljen s ezért létre kell hozni a legfejlettebb géptechnikát. Ez lett az új orosz ember hivatása az új orosz valláspótlékban. A német egyházak megfélekedtek arról, hogy a német nemzetnek vigasztalói legyenek a nagy elesettség idején, sőt az egyik egyház nyíltan a német lélek ellenségeivel tartott. S ime az új valláspótlék felmagasztalja a nemzetiséget s imádat tárgyává teszi a német vért. Az olasz egyház magának követelte az olasz nép állami és politikai vezetését s ime az új olasz valláspótlék kiütötte az egyházat a nyeregből, sőt tovább ment és nemcsak politikai téren, hanem szellemi-vallási téren is magának tartja fenn az ifjúság irányítását, miközben a tizenhatodik század nagy olaszainak antik-római szellemét csepegteti beléjük.

És ha tekintetünket a politikailag újjá nem született országok felé fordítjuk, azt látjuk, hogy ezeknek társadalma is hemzseg a sokféle valláspótléktól: babonák, szekták, ördögűzők, vitustáncosok egész raja lepi el a mai életet és mindenütt megél, mindenütt hivekre talál. Ez a jelenség ugyanabban a tényben találja a magyarázatát, mint az előbbi. Az emberek keresik az Istent: az orosz szovjettől kezdve a kispesti pünkösdistáig mindannyian, de a saját multjuk bálványozásába merült felekezetek körében nem találják meg s így csinálnak maguknak Istent, kézzel faragottat, saját képükre és hasonlóságukra teremtetet. Mi ennek az oka?

Egyháziasság és vallásosság.

Ha a dolgok mélyére tekintünk, észre kell vennünk, hogy az egyházak válságának oka az egyháziasság. Nem igaz az, hogy a vallás van válságban. A vallás az emberi lélek legmélyebb szükséglete. Amíg fölénk borul a csillagos ég s amíg nyílik az emberi lélek csodás virága, a szent bámulat és a boldog megrendültség mindig remegésben fogják tartani az embert egy felsőbb világ sejtelmes kapui előtt. És ameddig csak egy ember is átérzi az evangéliumi felszólítás forradalmi erejét: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes“, addig a vallás mindig éltető elégedetlenséget fog jelenteni a multtal és a jellel szemben a nemesebb és emberibb jövőért. A vallás mindörökre forradalom, az evangélium hősének forradalma minden ellen, ami alacsony, ami önző, ami maradi. A vallásosság épen ezért nagyobb erő minden társadalmi reform-

nál. A reformok csak halvány gyertyafények az evangélium roppant reflektora mellett. Jézus forradalma sokkal több és sokkal gyökeresebb, mint a marxista sociálreformerek igehirdetése, mert az ő forradalma az *egész* emberre kiterjed. Jézus több, százszor és ezerszer több, mint a grófok és gyárosok „szent” magántulajdonának legfőbb patrónusa, mert az, aki azt hirdette: „ne gyűjtsetek magatoknak kincset”, annak a szemében a vagyon nagyon utolsó valami volt a lélek magasabbrendű hivatása mellett. Jézus több, mint minden eddigi és ezután elkövetkező társadalmi elmélet és reformpolitika, mert az ő evangéliuma mindezeknek a végső célja, ezek pedig sokszor nem egyebek, mint rosszul sikerült féreművek, amelyek az evangélium első éles vágására alkotóelemeikre széthullanak. Jézus ott van abban a magasságban, ahonnan állandóan hangzik a figyelmeztetés minden társadalmi osztályhoz és minden egyénhez: szeresd felebarátodat. E parancs előtt el kell némulnia úgy a kiáltó igazságtalanságoknak, mint a megváltásként ígért osztályharc minden önzésének.

De ha a vallás ilyen roppant erő, hogy lehet, hogy az emberek mégis elfordulnak az egyházaktól? Ennek oka nagyon egyszerű s ez az, hogy az egyházakat jelenleg nem az evangélium harcias, forradalmi szelleme tölti el, hanem a megcsontosodott n. n. egyháziasság. És ez nem azonos a vallásossággal, sőt annak legnagyobb ellensége. Az egyháziasság, mint egy köldöknéző remete, örökké a múltat bámulja s irtózik a jövő kérdéseitől. Az egyháziasság azt hiszi, hogy az evan-

geliumnak örökre abban a világnézeti formában kell megjelennie, amelybe kétezer év előtt öltözött. Nem veszi észre, hogy az evangélium több, mint egy idejétmúlt bölcselet vagy tudomány és nem is sejti, hogy az evangélium még számtalan művelődést fog túlélni s noha ideiglenesen azok ruhájába fog öltözni, de mindezeket túl meg fog maradni örökre diadalmas, lebirhatatlan erőnek. Az egyháziasság folyton a múltba néz s nem lát a saját orrán túl még akkor sem, ha a jelen étellel lép érintkezésbe. Az egyháziasság mindig azt kémleli, hogy kik tartoznak a nyájhoz, számára csak az az ember jelent valamit, amelyik az ő aklához tartozik, a többiekkel nem törődik, még ha a legkiválóbb szellemet képviselik is. Az egyháziasság minden áron a saját aklának számbeli növelésére törekszik, de nem szellemi megfontolásból, hanem azért, mert ha sokan vannak az akolban, akkor nagyobb a hatalom, nagyobb a nyers erő, amellyel az életben falni, hódítani és elnyomni lehet. Az egyháziasság gyakran beszél az egy akol és egy pásztor szép gondolatáról, de ezt úgy magyarázza, hogy minden egyéni szintetörlésével kizárólag az uralkodó, többségben lévő akol színét kell ráerőszakolni az emberiség egész nyájára. Mily messze esik az egyháziasság az igazi vallásosságtól, amely hisz az egy pásztor és egy nyáj nagyszerű látomásában: egy egyetemes emberiségben (univerzalizmusban), amely minden egyéni szint és árnyalatot értékesnek ismer fel és azokat érintetlenül hagyva egyesíti az embernyáját a nagy Pásztor iránt érzett örök szeretetben.

Ezzel az egyetemességgel (univerzalizmus-sal) szemben az egyháziasság mindig mint egy kis csoport klikk-szellemé jelentkezik. Az egyháziasság az elnyomó polgári osztályszellem, a felekezeti harc pedig az uralkodásért folyó osztályharc édes testvére, mert mindakettő a beérkezettek összefogásából és a hasonszőrűek csorda-öngzéséből táplálkozik. Az egyháziasság egyetlen és legfőbb célja, hogy a „felekezeti érdekeket“ állandóan szem előtt tartva az egyetemes emberiségért (univerzalizmusért) és az egyetemes igazságért küzdő „vallásos“ lelkek táborát megadásra kényszerítse s a legyőzöttek felett szabadon ülje meg az osztályöngzés (a partikulárizmus, a klikk-szellem) diadalának vig torát. Olyan jelenet ez, amelyet legnagyobb tragédiával és egyben dicsőséggel a kereszthordozó Jézus rajzolt meg a kárörvendő farizeusok sorfalának közepette.

A számító öngzésnek, a mindig vissza-visszatérő egyháziasságnak vétkes szellemét képviseli az a „hivó“, aki egyházát állásban való elhelyezés, ranglétrán való előreesúszás, vagy bármilyen más anyagi előny reményében „támogatja“. Vagy az a világi „vezető férfiú“, aki egy-egy jó vezérigazgatói állás érdekében szívesen fényképezteti le magát különböző vallási helyzetekben.

A vallástalan egyháziasság tölti be annak a papnak a lelkét, aki szépen tud a szószékről „szónokolni“, de mihelyt leszállott onnan, fut a politikai akarnokok, a társadalmi stréberek, az érvényesülni akaró, szemforgató farizeusok útján. Ilyen egyházi és nem vallásos hivek és papok könnyen teszik üzletté a templomot, hitetlenné a

lelkeket s ezzel válságba sodorják a keresztény egyházat is. Ennek az egyháziasságnak sohasem szabad a „legyetek tökéletesek“ elvét, az evangelium örök-forradalmi alapját emlegetni, mert ez mindig meg van elégedve. Minden jól van, úgy ahogy van, vagy ahogy volt, csak senki ne bolygassa az egyházi érdekköröket és benne az egyéni helyzeteket. De hiába való ennek az egyháziasságnak minden erőlködése, mert él az evangelium, él Jézus Krisztus lelke s él az örökkévaló Isten, aki egy új vallásos szellem teremtésével írja fel ítéletét a falakra: megmérettél, könnyűnek találtattál s így a pusztulásba mész.

A tévedések tévedése.

Az egyháziasság első nagy bűne, amellyel a komolyan gondolkodó embereket is lelki válságba sodorta, az, hogy egy idejét múlt, avatag világnézetre kimondja az egyedül üdvözítő képességet. Aki nem fogadja el régi bölcséleti formák, nézetek igazságát, az szerintük nem jó keresztény, hanem csak afféle rossz eretnek. Ez a szellem ma már betölti a legtöbb történelmi egyház kereteit. Papok és hivek kórusban kiáltják a kívülállók felé: Ti eretnekek! Pedig ha közelebbről vizsgáljuk meg a dolgot, ehhez sem joguk, sem alapjuk nincsen.

Az evangeliumnak két olyan nagy mozdulatlan, örökre érvényes igazsága van, amelyhez sem idő, sem tér hozzá nem tehet semmit sem. Ez a két igazság „túl“ van minden változáson, túl van a művelődés korszakokonként történő változásain is. Ez a két „időtlen“, minden változáson

túl változatlan (transzcendens) igazság az, hogy a mindenség létalapja a látható dolgok mögött rejtőző, végtelen Szeretet, a másik pedig az, hogy az ember a földön és a földön túli életben arra hivatott el, hogy a gyarlóságából kiemelkedve szeretetté, szolgálattá változzék át az ő kis világa (mikrokozmosz), mint ahogy Szeretet a nagyvilág (makrokozmosz) lényege. Ez a metafizikai és egyben erkölcsstani alapelv az egész evangelium egyedüli értelme amelyért élt és meghalt az evangelium hőse, sajátmagában mutatva meg, hogy ennél az igazságnál felségesebb, óriásibb, átfogóbb, egyetemesebb, időtlenebb nincs és soha nem is lesz.

Jézus Krisztus személyiségén keresztül az emberiségnek megadatott, hogy minden igazság elejét és végét (alfáját és omegáját), az egész igazságrendszer alapját és végső gyökerét megismerje. Jézus Krisztusban az elvet (a principiumot), minden igazságnak elvét, értelmét, logoszát ismerjük fel. Igen ám! — csak hogy a szeretetnek roppant elvén belül sok kisebb-nagyobb rész-igazság is van, amelyeket a századok lassú munkájával fedez fel az emberiség. Először felfedezte az emberi életre, az erkölcsiségre vonatkozó igazságokat, azután a pusztá észalkotásokat (matematika) és végül a tárgyi világ igazságait (természettudomány). Ez a történelmi egymásután is mutatja, hogy az emberiség a lelki életre, a szellemi előhaladásra vonatkozó igazságokat hamarabb ismerte fel, mert azokra nagyobb szüksége volt, mint a természettudományi igazságokra. A villanylámpát könnyebben lehet nélkülözni, mint

a testvéri szeretetet és a társadalmi jóakaratot!

Az ember ezekből a folyton bővülő rész-igazságokból mindig újabb és újabb „világnézetet” alkot. Ez a világnézet korról-korra, időről-időre folyton tökéletesebb lesz. Nem az igazság változik meg, mert az túl van minden változáson, hanem az ember megismerő ereje, felfogása tökéletesedik. Az emberi agy, az emberi lélek műszer, amely az igazságokat felfogja és kifejezi, de közben maguk az örök igazságok változatlanok maradnak. Az emberi lélek által lemásolt, folyton tökéletesedő „emberi” igazságok alkotják a világnézetet. Az a világnézet, amelyet Platon vagy Augustinus, vagy Aquinói Tamás, vagy Locke, vagy Kant alkotott, meghaladott dolgok annyiban, amennyiben ma már újabb ismeretelemeket tudunk hozzájuk adni. De nem meghaladottak annyiban, amennyiben tartalmazznak bizonyos elemeket az örök mozdulatlan igazságokból is. Így minden világnézet tartalmaz változó és változatlan elemeket. Vajjon miért akarják az „egyházias” felekezetek, hogy több évszázados, vagy több évezredes világnézetük a maga változatlanságában, vagy mint ők hirdetik egyedül üdvözítő, örök érvényességében ma is elfogadtassék. *Ma már valóban idejét multnak tartjuk a negyedik századbeli Athanasius szentháromság dogmáját és teljesen elavultnak Kálvin örök kárhozatra való elrendelés-tanát.* Nos miért nyújtja az egyháziasság „csak azért is” ezeket a zörgő, üres héjakat a mai ember elé, mint élő, finom nedvű szellemi, hitbeli gyümölcsöket? Ezzel zavarja meg nagyon sok gondolkodó ember lelkiismeretét, pedig ezek „hinni”

akarnak, csak hogy hitüket mai világnézettel akarják párosítani. S ehhez joguk is van, mert az evangéliumi szeretet, másszóval a szolgálat nagy és átfogó igazsága túl van minden világnézeten, túl van minden „emberi” részigazságon. Ez egyetemes, változatlan, örök-egy igazság, amelyet körül lehet venni az emberi elme folyton tökéletesedő, igazságra törő alkotásaival, a különböző korok tökéletesedő világnézeteivel, mindez nem árt neki és nem változtat rajta, mert az „emberi” világnézetek úgyis odaérkeznek vég-eredményben, hogy a mindenség értelme a végtelen Jóakarattal. Az evangéliumnak ez a nagy igazsága minden kornak és minden embernek könnyen érthető, de annál nehezebben megvalósítható célja, amely roppant feladatként áll előttünk a maga változhatatlanságában és elbűvölő szépségében. Ime az evangélium örök-egy igazsága szabadságot nyit az emberi szellemnek világnézetének tökéletesítésére, de ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a *Szeretet elve túl van minden emberi változáson, mert az több, nagyobb és felségesebb igazság, semmint azt bármely világnézeti változás megváltoztathatná.*

Világnézeti téren tehát semmi okunk sincs rá, hogy lezárt dogmák elátkozott kastélyába zárkózzunk, ahol a multnak csontvázai zörögnek a kételkedés kísérteties óráiban, hanem ki kell mennünk a szabad levegőre, ahol a jelennek kérdéseire, a múltak vivódásaira keresünk feleletet a vallás igazságaiban. A szemünk ma élesebb, a látásunk tisztább, a hallásunk érzékenyebb, halljuk meg hát azt az isteni szót, amely a mai

ember lelkéhez szól s lássuk meg az örök igazságot, abban az öltözetben, amelyet a mai gondolkodás szab remek szép alkatára.

A nagy szociális mulasztás.

De nemcsak világnézeti téren voltak lusták és maradiak a különböző felekezetek, hanem éppen szociális téren is. Amikor a polgári világrend megszületett, itt talált egy hűbérességen alapuló világrendet, telve egy sereg társadalmi igazságtalansággal. Akkor azt hirdette a polgári rend, hogy minden visszaélést megszüntet és igazságot hoz a földre. Az egyház ezzel szemben ragaszkodott a hűbéri kor igazságtalanságaihoz s az isteni akarat alá bujtatta a jobbágy sok-sok szenvedését. Közben a polgári világrend győzött s létrehozott egy új jobbágyságot: a proletárokét. Az új világ létrehozásában nem kis része volt az új egyházaknak, amelyek ma éppen úgy ragaszkodnak a polgári — kapitalista társadalmi rend fennmaradásához, mint valaha ama másik a hűbéri társadalom elnyomásához. Szóval az eddig alakult egyházi formák egy óriási nagy hibát követtek el a milliók szemében. Ahelyett, hogy felszabadításukért, akár parasztok, akár proletárok legyenek, küzdöttek volna, nemtörődömségükkel rányomták a szentség bélyegét a fennálló társadalmi rendre s ezáltal mérhetetlen elkeseredést váltottak ki a küzdő milliók szívében a vallásos világrenddel szemben. Jelenleg, amikor a vallás után oly hatalmas vágy ébred a lelkekben, az egyetlen nagy félelem csak az, hogy, ha a maradi egyházak fogalmazásában jön vissza a vallás szent eszméje, lehet, hogy ezzel az elnyomatás,

a szociális igazságtalanság rendszere is visszatér. Ez a félelem is az egyik oka, hogy a mai ember, noha alapjában vallásos, annyira fél a régi egyházak újból való megerősödésétől. S bizony a félelemnek — mint a jelek mutatják — van alapja.

Az egyház politikai rögeszméje.

Az egyháziasság harmadik nagy hibája volt, hogy az evangélium szellemével ellentétben, amely csupán a lelkek felvilágosítását tűzi ki célul, a hivek pártpolitikai megszervezését is célnak tekintette, még pedig nem egyszer a nemzet, az állam és más társadalmi közösség érdekeinek rovására. S ha ez valamely mélyebb vallásos igazság érdekében történt volna, akkor ez igazolható lett volna, legalább is ezzel az igazsággal. De nem egyszer megtörtént, hogy az egyházak a helyes politikai törekvések, az igazság, a szociális és nemzeti érzés ellenében állították oda hiveiket az állam és társadalom elleni harcra. Szóval amikor a világosságot kellett volna terjeszteniük, ezt nem tették, sőt hiveik tudatlanságát kihasználva, magának az evangéliumnak és az emberiségnek világossága ellen küzdöttek. Később ezt sokan felismerték és többé nem voltak hajlandók a „papi” politikának alávetni magukat. Ebből az időből maradt fenn a nagy bizalmatlanság az emberek részéről az egyházakkal szemben s innen magyarázható, hogy a német, vagy olasz vezetők olyan nagyon idegenkednek az egyházak szervezői munkájától.

A válság megoldása.

Mindebből világosan látszik, hogy az emberiség válságban van. Kétségtelen, hogy óriási erővel jelentkezik az emberi szivekben a vágy Isten után s mily tragikus, hogy ezt a vágyat az ősi egyházak fennebb leírt fogvatkozásaiknál fogva, kielégíteni nem tudják. A válság megoldásának egyáltalán nem nevezhető az, hogy világszerte valláspótló gépimádat, vagy vérimádat, vagy bármely más pótlék lépjen az igazi vallásosság helyébe, mert ez nem más, mint bálványozás. De az sem megoldás, hogy a vallásos szellemet nélkülöző egyházak karjaiba vesse magát az emberiség, mert ez az igazság megtagadása volna. Különben is, ezt nem is nagyon hajlandó a gondolkodó ember megtenni; hamarabb hajlamos az előbbire, mint az utóbbira.

A válság egyetlen egészséges megoldása nem lehet más, minthogy az emberiség, legalább is annak hívő és gondolkodó része szakít a megkövesedett egyháziassággal, de ugyanakkor belátja a bálványimádás tévelygéseit is és a két irány helyett egy harmadikhoz csatlakozik, ahhoz az irányhoz, amely a tiszta evangéliumi igazságokat akarja a szivekbe korszerű módon elültetni, eltávozva minden hatalmi erőszaktól, pusztán az igazság fényének világosságától vezetve. Ez a harmadik mozgalom a mai embernek mai világnézetet ad, az elnyomott társadalomnak szociális igazságokat hirdet s mindezt teszi erőszak nélkül, pusztán az igazság erejére támaszkodva. Lássuk ezeket az ígéreteket egyenként.

Vannak-e örök igazságok?

Azt már elismertük korábban, hogy örök igazságok vannak, nélkülük teljes zűrzavar volna az egész földi mindenség élete. Az igazságok azok az örök törvények, amelyek a lét folyását meghatározzák az élet értelmét célul kitűzik. Tehát az örök igazságok uralma nélkül élni nem lehetne. Korábbi megállapításunkhoz most még tegyük hozzá azt is, hogy az emberi elme is megfoghatja az örök igazságnak legalább egy kis részét, annyit, amennyire neki szüksége van hivatása betöltésére. Az ember akkor lett emberré, amikor megérezte azt, hogy ő *többre* van hivatva, mint ami. Akkor készült el az első kőbalta, amikor az ember megpillantotta, hogy az többet ér, mint a csupasz kő. Azóta az ember a *többnek* szerelmese, a magasságnak a keresője, a tökéletességnek küzködő, fáradozó vándora. Ez azonban csak úgy lehetséges, ha az ember *hisz* a többben, a nagyobbban, a szebben, az igazabban. Ez a hit tette az embert az igazság keresőjévé, a szépségnek alkotójává, a jósnak művelőjévé és a szentség misztériumának szemlélőjévé.

Ezt a többet, ezt a Magasabbrendűséget fejezik ki az örök igazságok is, amelyek a hit aranyzálaival átszöve, egyszersmind a vallásnak igazságai is. Vannak tehát az örök igazságból nagy és értékes elemek az ember lelkében, amelyek minden másnál drágábbak a földi ember számára, mert az utat mutatják fölfelé. Azonban ezekből az igazságokból csak annyi van, amennyi elég arra, hogy el ne tévelyedjünk. A többet jótékony kéz takarja el látásunk elől s ebben az

életben a saisi fátyol róluk le nem hullhat. Most csak tükör által homályosan látunk — akkor majd, ott majd: a remélt tökéletesség birodalmában színről-szinre. Ez már magában véve az élet egyik nagy misztériuma, amelyet követ még egynéhány.

Erő és Szellem.

Ósrégi elv, amelyet most idéznünk kell: „a szükségesekben egység, a kétségekben szabadság, mindenekben pedig szeretet” (in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas). Ez az elv legyen vezérlő csillagunk, amikor a jelen kor vallásos törekvésének főszeméit kifejtteni akarjuk.

Volt-e, van-e, lesz-e eszme, amelyben az emberiség egyöntetűbb lett volna mindenha, mint az istenség eszméje. De volt-e valaha is eszme, amellyel az emberiség jobban visszaélt volna, mint ezzel a legszentebbel. A múlt század megtagadta és fölöslegesnek nyilvánította. De az emberi történelemben ez csak egy perc, a két-kedés perce, amely arra jó, hogy utána annál biztosabban és szilárdabban álljon a hit kősziklája: hiszek az Istenben. A szovjet üzőbe fogta és kigunyolta, de csak azt érte el, hogy az ember ma az orosz pusztákon kétségbeesettebben és szomorubbán keresi létének értelmét, mint bármikor a történelemben.

Isten nélkül az élet semmi, értelmetlen ócskaság. Isten nélkül az élet csak az állati ösztönök kielégülésének pillanatnyi kéje, amelyet akkor dobok el magamtól, amikor a csömör már

megülte a gyömromat s a lét többé számomra gyönyört nem tartogat. Isten nélkül az élet csak harácsolási alkalom, amelyben azok a szerencsések, azok a boldogok, akik mérhetetlen gazdagságot tudtak csalárd módon összelopkodni.

Istennel több az élet, mint állati létem természetem. Istennel a szellemvilág részese vagyok, azé a világé, amely alkot, amely egy nagy művet hoz létre: az isteni szikra tüzeben fénylő, örök szép emberi lelket. Istennel az élet nem önzés, nem bitorlás és nem rettegetés azért, amit gyűjtöttem, Istennel az élet testvéri szent szeretet, boldog nyugalom és pihenés Abban, aki mindnyájunk édes Atyja.

Ez az Isten több, mint én vagyok. Több, mert ő a legteljesebb szellem, akinek a mi szellemünk csak megtört sugára. Tehát idejétmult ostobaság azt hirdetni róla, hogy csak természeti vak Erő, amely roppant feszültségben boltozza át a mindenség hatalmas épületét. Akármilyen nagy legyen ez az Erő, én az ember mégis csak nevetek rajta, ha nem több, mint Erő. Mert akkor én több vagyok: én szellem vagyok s így Istenem is csak Szellem lehet. S ha Istenben igazán hiszek, azt kell mondanom: én hiszek az Istenben, aki természeti Erő, de ezenfelül és ezentúl mérhetetlen Szellem, az én kis lelki tüzemnek örök Atyja, az aláhulló szellemnek ki-merithetetlen tűztengere.

Ez az Isten több, mint én vagyok. Nem fedezi az én önzésemet és hiába hivatkoznak rá az örök visszaélők, hogy az ő nevében türjek el minden igazságtalanságot, minden szociális el-

nyomást, gyermekek éhezését, anyák sikolyát, apák révedező, fáradt tekintetét. Az evangélium Istene nem ilyen gyenge erkölcsű lény, az emberiség Atyja a legteljesebb Szeretet, aki fel akar emelni mindenkit a porból önmagához. Az ember számára ő a testi-lelki haladást rendelte, a tökéletesedést és nem a nyomor mocsarában való elsüllyedést. Az emberiség Atyja a társadalmak megújulását munkáló Isten, a történelem útját irányító Szellem, a jobbra és szebbre törő örök emberi forrongásnak szent Tüze, a nemes és fenkölt forradalomnak el nem pihenő Lelke, aki végül is felülkerekedik a polgári önzés sötét hatalmain és dübörögve harsogja a megszeppent istentelenek, elnyomók és kizsákmányolók fülébe: Ne tovább! Vége van az aranybálvány vérszívó uraskodásának!

Vége van az ujkor polgári bálványimádásának és álvallásosságának! Most valóban az Isten uralma következik, azé az Istené, aki mindig diadalmasan visszatér az emberi történelembe, valahányszor betelt az emberi nyomorúság, az aranyimádó istentelenség keserű pohara!

Ez az Isten több, mint én vagyok. Nem foghatom be agyamba és nem foghatom be szégyenes bölcséleti fogalmaimba. Nem oszthatom részekre, sem kettőre, sem háromra, hogy azután összerakjam eggyé. Ez mind kivülesik az én hivatásomon s ezért az ilyenekről, mint feleslegesekekről sohasem gondolkozom s hitem tárgyává nem teszem. Érzem és látom, hogy mindez nem tartozik ahhoz a nagyszerű érzéshez, amely akkor fog el, amikor meglátom Istent és térdre boru-

lok előtt. Ő több, mint én vagyok, mert ő mindent betöltött roppant erejével és szellemi hatalmával. Látom, hogy egységbe foglalja a legkülönbözőbb dolgokat, látom, hogy egységet teremt még ott is, ahol mi emberek aligha tudjuk felfedezni az egységet. Látom, hogy mindent az ő nagy Egysége, az ő nagy Szelleme az ő nagy Szeretete hat át s ezért boldogan kiáltok fel: Őbenne élek, mozgok és vagyok!

Rossz-e az ember?

Amint eddig is láthattuk, az új vallási eszme a legszorosabb kapcsolatban áll a társadalmi gondolattal, a közösség minden tagját kötelező kölcsönös segítségnyújtással. De nemcsak a közösséget tartja szem előtt az új vallásosság, hanem az egyént is. Ezen a téren is egészen sajátos mondanivalói vannak, amelyek elütők az egyházak eddigi tanításaitól. S ezekben az új nézetekben a jövő vallásossága, az evangélium hősére támaszkodik, akinek tanítását ma sokkal tisztábban értelmezhetjük, mint annak idején közvetlen közelből egyik tanítványa (Pál) tette. Az egyházak ma (egy-két felekezet kivételével) ennek a tanítványnak furcsa és elavult nézeteit vallják, szemben az igazi nagy tanítóval, aki mindenkinél tisztábban látott e földi élet kérdéseiben.

Hisszük és valljuk Jézussal együtt, hogy az embernek van hivatása e földön s ez nem más, mint az ő örökszép tanítása: „Legyetek tökéletesek, mint a mennyei Atyátok tökéletes”. Tökéletességre hív bennünket az Isten: ez az élet

nagy harcának értelme. Ezért érdemes keresztet hordozni, megnemértést elviselni, kitagadottnak lenni és sokszor anyagi nyomoruságot is elszenvedni. Aki ezt a hívást elfogadja, az harcaiban meglátja Istennek mosolyát s ez az üdvösség. Az új vallási eszme küzd a társadalom boldogságáért, de ugyanakkor az egyén üdvösségéért is. Ezeket külön-külön kell biztosítani s ez a kettő nagyon gyakran nem esik össze. A társadalom a legtöbbször nem érti meg azokat, akik az ő boldogságáért a legerősebb harcot folytatják, boldogtalanságba hajtja az egyént, de az üdvösséget nem veheti el tőle, mint ahogy meg sem adhatja. Az üdvösség előize az örökélet szépségének, amelyben mindig Istennek arca felé fordul a szemünk s számunkra ez elegendő kárpótlás minden földi veszteségért.

Az egyén üdvössége a tökéletesedés útján való előhaladás. Ebben a gondolatban benne van az is, hogy mi tökéletlennek születünk s éppen ebből a tökéletlenségből való kiemelkedés adja az élet minden örömét, egész értelmét. Mi nem kutatjuk azt, hogy miért születünk tökéletlennek, mert úgy is hiábavaló. Nem próbáljuk csacska mesékkel sem kimagyarázni a teremtés misztériumát. Nem próbáljuk ősszüleinkre kötni a mi gyarlóságunkat és nem tesszük gondolkodásunk középpontjává a paradicsomi bűnessel kapcsolatos u. n. eredendő bűn gondolatát. Sőt azt mondjuk mindezekre, hogy ezek találgatások ott, ahol Isten semmit sem fedett fel előttünk s ahol szent titok borítja Istennek legmélyebb tevékenységét. Mi az evangélium hősével együtt csupán

csak megállapítjuk a kétségbevonhatatlan tény, hogy hiányosak, gyarlók vagyunk, de ugyanakkor mámoros örömmel fedezzük fel vele együtt, hogy mi egy magasabb világba kaptunk elszólitást s boldogan engedelmeskedünk a második teremtés, a szellemi teremtés hívó szózatának.

Azt is érezzük magunkban, hogy ennek a szózatnak nem feltétlenül és nem vaskényszerűséggel kell engedelmeskednünk. Sőt! szabadságunkban van, hogy hivatásunkat anyagi előnyökért eláruljuk. Szabadságunk van arra, hogy a szellemiség szolgálata helyett az anyagiság és az állatiság posványába merüljünk. Szabadságunk van arra, hogy a társadalmi (kollektív) szeretet helyett az egyéni önzés és szűkkeblűség fertőjébe zuhanjunk. Nos, ez a bűn! Nem a velünk született gyarlóság a bűn, hanem az, hogy ha a magasabbrendű élet hívása helyett erre az alsóbbrendű éltre, a multnak visszajáró kísértésére hallgatunk. A jövőt elárulni a multért: a tökéletesedés gondolatát feláldozni az önzés állatiasságáért: ez a legnagyobb bűn az ember életében.

Hogy ettől a bűntől megszabaduljunk, ez a mi legfőbb törekvésünk. És az új vallási eszme hisz ebben a szabadulásban. Az egyházak ezen a téren túlságosan bizalmatlanok (pesszimisták) s ebben megint csak a sötétben látó tanítványt (Pált) követik. Az evangélium hőse azonban bizott az ember jóra való készségében, noha az a világ sem volt kevésbé romlott, mint ez a miénk. De tudta azt, hogy az ember számára csak egy biztató szó kell és az állatból kiemelkedik a hős, a szent, aki új világot teremt a régi helyén. Nos,

ezt a szót, ezt a biztató új igét az új vallási eszme hordozói vannak hivatva ismét kimondani s ezzel új értelmet adni a főkében s a tagokban teljesen megromlott emberi életnek.

Ki az, aki kimondja ezt az új szót, ki az, aki megadja a jelt az indulásra, ki az, aki bekiáltja a jelen sötét éjszakájába: Ne féljete, én meggyőztem a világot!

Az emberfeletti ember.

A világ sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését. Így írta kétezer év előtt az egyik messzenéző prófétai lélek s ma sem mondhatunk mást. A világ vágyva vágyik a hősök után, szentek után, akik kiemelik ebből a laposságból, amelyben most sinylődik. Ha az elmúlt század sivár polgári szemlélete, majd a marxizmus lendületnélküli, anyagias, kezdetleges vallásossága még nem szolgáltatott volna elegendő alapot arra, hogy megutáljuk a földi létet, saját magunkat, egész társadalmi berendezkedésünket minden jóléti imádatával, elhízott pohosságával, otromba önzésével, akkor ennek a mai kísérteties időknek minden erkölcsi undoksága, alsó és felső társadalmi rétegeinek büzös fertőzöttsége, az egyéni és családi életnek züllött ledérsége éppen elegendők lesznek arra, hogy végkép csömört kapjunk s mint nehéz lázbetegnek orvosért kiáltunk. Ki lehet e kornak jótékony orvosa, ha nem az, aki a felsőbbrendű, emberfeletti embernek legtökéletesebb példánya marad mindörökre: a názareti Emberfia. Ma ismét hősie lendületre vágyakozik e világ. Bölcsölete kitermeli az Übermensch esz-

méjét, társadalmi forradalmi létrehozzák a Vezéreket. S az új bölcselők és az új vezetők alig veszik észre, hogy az, amiről álmodoznak s az, ami álmodozásaikban szép és örökre igaz marad, az mind benne van a názáreti ácsmester utolérhetetlen eszményében: egy földi és földöntúli üdvösség hazában, amelynek feje egy hős, egy szent s királya az örök Szellem, a polgárok és parasztok, proletárok és katonák Istene, a mindannyiunkat szerető édes Atya. Fasiszták és kommunisták, nemzetiszocialisták és rooseveltisták alig veszik észre, hogy az ő rendszerük minden hősiességével csak annyiban üdvösséghezó, amennyiben részük van az emberfeletti ember: a názáreti Istenfia gondolatában. *Az ő tökéletességét, az ő társadalmi és egyéni elgondolásait nem multa felül eddig egyetlen egy sem közülük.* S hiába ütök jobbról is balról is szép szelid arcát, titkos óráikban kénytelenek lábaihoz ülni s tőle kérni tanácsot. Hiába magyarázzák félre legszebb tanításait, mert — noha tagadják — kénytelenek lassan-lassan úgy igazodni, ahogy ez a roppant szellemi hatalom kormányozza őket kétezer év távlatán keresztül.

A mai vallásos gondolat hisz, mert hinnie kell az emberfeletti emberben, de vallja egyszersmind azt is, hogy az új Übermenschen, minden diktátori nagyságukban is, csak alázatos hódolói lehetnek a názáreti emberfiának, akinek eljövetelét várta, várja és várni fogja mindenkor ez a világ, mert ő a Tökéletességnek alázatos befogadója, legtisztább földi tüköre.

Tisztán látjuk, hogy az evangelium hősének

emberfeletti nagysága volt az, ami századokon keresztül arra bírta követőit, hogy primitív fogalmazásban az istenség sorába emelték őt. De azt is látjuk, hogy ez a fogalmazás a mai ember számára tulságosan naiv és következményeiben félszeg s a mélyebb hitet veszélyeztető. Ez a fogalmazás megfelelt azoknak a koroknak, amelyek külső diszben, elképesztő csodássággban, értelemzavaró jelenségek felsorakozásában találták meg a rendkívüli nagynak, az isteninek, az emberfeletti megnyilvánulását. De ma tisztán látjuk és mélyen érezzük, hogy mindez másképp van. Ezért az evangelium hősét minden nagysága mellett is, az emberfeletti emberek sorából ki nem vesszük, hogy belőle a kételkedés forrását megnyitó istenséget alkossunk.

Hit vagy természettudomány ?

Azonban szinte halljuk egyes körökből a kárhoztatás hangját: ez az új vallásosság krisztustagadó racionalizmus. Ez megelégszik azzal, amit az emberi ész tud saját magának adni s tagadja a csodást, tagadja a miszteriumot, tagadja a természetfölöttit, ami pedig a kereszténység lényege. Soha ennél alaptalanabb és igaztalanabb vádat nem mondtak. A leghatározottabban ki kell jelentenünk, hogy az új vallásos mozgalom a legélesebb ellentétben áll a racionalizmussal, mivel jól tudja, hogy „több dolgok vannak földön és égen, mintsem bölcselmünk álmodni képes”. De irracionálissá, mondhatnánk misztikussá teszi a mai vallásos embert az a sejtelmes belső kapocs is, amely a dolgok végső

Alapjához, a világegyetem Lelkéhez fűzi. Az új vallásosság a hitnek erejével lendül a magasba s a hitnek szárnyain tud csak a legnagyobb miszteriumban: Istenben elmerülni. Csak a hit mély érzésével tud Jézus ragyogó arcára tekinteni s benne és az ő mennyei Atyjában az élet értelmét adó sejtelmes szeretetet felfedezni. Az új vallásos ember érzi, hogy az egész világ s benne ő maga egy nagy miszterium, fel nem fogható, ésszel utól nem érhető nagy titok, amelynek megfejtése csak egy halál utáni életben várható. Itt a földön csak annyi igazság lehet osztályrészünk, amennyit a szív, a lélek felfoghat magába. De ezen túl még egy rejtelmes világ terül el, amely valóban természetfeletti, mert az ismeret szempontjából az emberi ész képessége, természetes ereje felett áll.

Ez az igazi nagy csoda, amely remegéssel tölti be az ember lelkét, valahányszor megérzi, hogy ez a természetfelettség, ez a Szellem az ő lelkének is osztályrésze lett. Ebben nyilatkozik az a nagy miszterium, amelyben a mai ember ismét hinni akar. Ez a Szellem megragadja az emberi szívet, új utakra viszi, új kezdetet teremt az elárvult, gyarló lélekben, létrehozza a megtérés csodáját, egy egészen más, nem földies értékvilágot fedeztet fel az új hívővel, irányítja a történelem fonálát és hatalmas forrongásokon keresztül viszi az emberiséget igazi célja felé. Ime az állandó, második teremtésben nyilatkozik leginkább az életünkbe belenyúló természetfeletti csoda, az elrejtett, sejtelmes Isten tüzes, forró szent lelkének kiáradása. Az általunk felismert

csoda nem áll ellentétben a természet törvényeivel, hanem azok felett áll, mert a Szellem csodája. Míg azok a csodák, amelyeket eddig annak hirdettek, mind csak mondva csináltak, amelyek a szájtáti tömeg kápráztatására jók ugyan, de a mai embert nem elégitik ki. A mai ember átment a természettudományos gondolkodás iskoláján s nem lehet azt mondani neki: noha ez ellenkezik a természettudománnyal, ezt hinni kell, mert Isten így jelentette ezt ki. A mai hívő ember tudja, hogy Isten a természet világán és annak törvényein soha és senki kedvéért változást nem csinál. A természet világa gépies, lélek nélküli, az okozati kerék fogaiban forgó, amely lelketlen mi-voltában nem is bír el semmiféle csodát, mert ez mindig lelki természetű és korántsem fizikai, mint azt a régi, avult világnézet hirdeti. A természet világa csak azáltal lesz széppé és értelmessé, hogy Isten föléje emelte önmagát: a szellem világát s ezzel létrehozta a nagy csodát: az új kezdetnek, a természettől való szabadulásnak, a magasabbra emelkedésnek isteni színjátékát.

Számunkra tehát azok a miszteriumok, amelyekről az emberi lélek sejtelve nem beszél, érdeklődésünk körén kívül esnek. Azok a csodák pedig, amely a természettudományos felfogással ellenkeznek, nem léteznek. Csak egy csoda van, amely leborulásra készít, amely szívünket remegteti meg és a legnagyobb erőfeszítésre, a legszárnyalóbb hitre indít: ez a Szellem csodája; a Tökéletességnek imádságos szemlélete és a tökéletesedésnek odaadó munkálása.

Ez a mi természetfelettségünk, ez a mi

irracionalizmusunk, ez a mi ostromló egetkeresésünk. Hogy ez mélyebb gondolkodást és tisztább érzületet kíván, az kétségtelen. Hogy erre nehezebb az emberiséget ránevelni, mint a külsőséges, bűvészkedő mágia megbámulására, az igaz. De ezek a nehézségek nem mentenek senkit fel az alól a kötelesség alól, hogy a dolognak a nehezebbik végét fogja.

Az új vallásos mozgalom hivatása: világosság és szolgálat.

Amint már láttuk az előbb elmondottakból, a különböző egyházak alaposan összekötötték magukat a különböző korokban fennálló renddel s amikor ez a rend megváltozott, ők maguk nem tudtak megváltozni, hanem az új rendben csak sinylődtek s Jézus megbizását ezért is, meg más okokból is teljesíteni nem tudták. Mi Jézus megbizása? Az, hogy a keresztény embernek soha nem szabad a fennálló rendbe beletörődni, hanem mindig jobbról jobbra, többről többre kell törekedni. A keresztény ember élete nem megállás, hanem örök nyugtalanság, amelyet a lélek javaiért való aggodás tart mozgásban. Az emberiség a maga nagy egészében lassan mozgó nagy tömeg, amely óriási pihenőket tart, ha egy-egy lépést tett előre a történelem szinpadán. De ez nem menti fel az egyes embert, hogy ne lássa a tömegek bajait és ne figyelmeztesse őket a megállás nagy veszélyeire. Az új vallásos mozgalom, amely elsősorban azokra az egyénekre számít, akik ezeket a hibákat és hiányokat jól látják (különösen magyar földön!) azt a célt tűzte

ki maga elé, hogy megvilágosodott egyénei által a tömegek megvilágosítója legyen. Vagyis az evangelium meggyújtott fénye mindazok számára, akik a sötétben tapogatózva keresik a mélyebb igazságot, úgy a világnézeti, mint a társadalmi kérdésekben. Ennek a mozgalomnak nem lehet feladata, hogy a történelem árában amugy is nehezen mozgó magyarságot még visszatartsa, mint azt oly sokszor teszik, de az sem lehet feladata, hogy a kevés tapasztalattal rendelkezőket új kalandokba vigye, amint azt az utóbbi időkben oly sokszor megtették. Világnézeti téren *kizárólag és szigoruan az evangelium nézeteit kell terjesztenünk* de nem abban a formában, amely úgy állt elő, hogy későbbi századok és gyatra utódok az evangeliumot igazi nagyságából és szépségéből kiforgatták, hanem abban az egyszerű formában, ahogy Jézus lelkében élt. Ezért az új vallásosság első és legfontosabb kötelességgé teszi az evangeliumok tanulmányozását, különösen az u. n. történeti evangeliumok állandó olvasását (Máté, Márk, Lukács), amelyek legjobb forrásai az igazi jézusi gondolatnak.

Második nagy jelentőségű feladata az új vallásos mozgalomnak, hogy követőit rá akarja nevelni arra, hogy az evangelium főtanítását: az isteni és embertársi szeretetet ne csak szájukon hordják, hanem gyakorolják is. Vagyis a világosságot nem csak az agyban akarjuk felgyújtani, hanem az akaratmegnyilvánulásokban is. Az evangeliumhoz ragaszkodó ember világos kell, hogy legyen nemcsak a szemében, hanem a szívében is. Mert különben, ha csak egyik is, vagy ha

mindakettő is sötét, mekkora az emberben a sötétség? Ezt az evangéliumi kérdést szegezzük minden mai hívő ember elé: Világos-e a szemed, világos-e a szived? Tisztán látsz-e és tudsz-e a mai nehéz két kérdésben: a világnézetiben és a szociálisban új utakra lépni s a bozótban új ösvényt törni. Mert az új mozgalomnak bátor hősökre és szentekre van szüksége. Ilyenek nevelése az új vallásos mozgalom legelső és legnagyobb feladata. Ez az út nehéz, de a bátrakat Isten segítsége kíséri!

Kell-e Jézus Krisztusnak politikai támogatás?

Ezt a kérdést még egy másikkal is ki kell egészíteni: a kereszténységnek, mint vallásnak szüksége van-e arra, hogy politikai szervezeteket hozzon létre? Mindkét kérdésre azt feleljük: nem!

Jézus Krisztus vallásának ahhoz, hogy elterjedjen és fennmaradjon, nincs semmi szüksége politikai támogatásra. Az evangélium felette áll mindenféle napi politikának és ezáltal annak állandó kritikusa, bírója és esetleg élesszavú figyelmeztetője. A politikusnak tanulnia kell az evangéliumból, meg kell ismernie, hogy hogyan kell még keresztthordozás árán is az embermilliók érdekeit szolgálni és lelki felemelkedésükről gondoskodni. Az evangélium az a forrás, amelyhez minden idők minden nagy államférfiának, ha valóban nagy akar lenni, alázatos szívvel kell közeledni, hogy belőle megvalósítandó értékek, eszmények örök életet adó vizét igya meg. Az evangélium lángoló oltár, amelyre minden nemzedéknek és

minden nemzetnek el kell hoznia az odaadásból, önzetlenségből és jóakarattól fakadó áldozatát, ha azt akarja, hogy fennmaradjon a népek küzdelmes életében és el ne pusztuljon a társadalmi gyűlölködés testet s lelket ölő roppant csatájában.

Az evangélium tehát eddig el nem ért és még sokáig utól nem érhető szent eszményeket tartogat magában, amelyet mindenkinek, de elsősorban a jóra törekvő állami életnek szolgálnia és követnie kell. De jól értsük meg és jól jegyezzük meg: az evangélium szolgálatán van a hangsúly és nem a felekezeten. Jézus Krisztus szolgálata az állam legszentebb kötelessége, de ez nem jelenti azt, hogy kiszolgálni köteles a felekezetek minden vágyát és jogtalan kívánságát. Különösen olyan időkben nem, amikor a felekezetek elveszítve hivatásuk tudatát: a népek pásztorolását, egymás között a hatalomért versengenek és mérhetetlen hatalomszomjukban nem egyszer a családi és társadalmi élet békességét zavarják fel. Nem kötelessége az államnak, hogy egyes, hatalmas felekezeteket előnyben részesítsen, azokat elkapassa és ezáltal sokszor magának Jézus evangéliumának tisztább érvényesülését megakadályozza. Az állam szolgálja Jézust és tegyen meg mindent az ő emberszerető, csodaszép evangéliumának megvalósításaért, de ne szolgálja az egyházak hataloméhségét és már-már elviselhetetlen lelki zsarnokoskodását.

Az egyházak, amennyiben politikai pártokat szerveztek, arra törekedtek, hogy ezt a lelki hatalmaskodást minden térre kiterjesszék és ezzel megakadályozzák a nemzetet igazi céljai felis-

merésében és követésében. Innen magyarázható az, hogy az újjászületett nemzetek vezérei uralomrajtásuk után rögtön megsemmisítették az egyházi alapon szervezett pártokat, mivel belátták azok káros működését. Krisztusnak nincs szüksége politikai szervezetre. Krisztus sokkal jobban benne él az egyszerű emberek gondolkodásában, mint bármilyen híres államférfiú és pártvezér. Jézusnak nincs szüksége arra, hogy tanait polgári pártok írják zászlójukra, mert e tanítások diadalmasan élnek minden elnyomás ellenére is a milliók szívében. Az evangéliumnak az a hivatása, hogy a szívek élő pajzsa mögé állva vigye rohamra és diadalra az embermilliókat mai elnyomóikkal és kizsákmányolóikkal szemben. Ezt azonban a mai romlott társadalomba beleépült különböző egyházak nem tudják megcsinálni, hanem csak egy új szellem: az evangélium feltámadó, dicsőséges ereje lesz képes erre.

A Táborhegy ormain.

Sok küzdelemnek és sok szenvedésnek van kitéve az eljövendő ember, aki ezt az új szellemet a ma fennálló renddel szemben, itt a földön meg akarja valósítani. Nagy harcot kell vívnia és nagy árat kell adnia az embernek azért, hogy az evangéliumban megígért Istenországához egy lépéssel közelebb léphessen. De az eredmény megéri a harcot. Mert az eredmény nem más, mint a szeretet, a jóakarát, a testvéri érzés megnövekedése az egyénben és a társadalomban. Nem az az igazi eredmény, hogy a kenyér lett nagyobb, ez magában az éhes sakálók, vagy farkasok er-

kölcsi sikere lehetne csak, az örök érték, a felülmulhatatlan emberi és isteni érték abban van, hogy az istenség örök lényege: a Szeretet tüze lángolt magasabbra az emberi lelkekben: ezekben a csodás önálló kis világokban. Az örök Tűz kiáradt s lánggra lobbantotta a szerte szórt millió kis lélekszikrákat s létrehozott csodás új emberi világokat, amelyek a még csodásabb nagy világok: Isten világának képmásai. Vajjon így felgyulva, ilyen isteni lángokkal gyarapodva el fog-e valaha aludni azok a tüzes csóvák, amelyek bevilágítják az élet sötétjét s amelyeket mindennapi nyelven emberi lelkeknek, szellemi értékekkel terhelt egyéni életeknek nevezünk? Erre a kérdésre a leghatározottabb nem-mel kell felelnünk. Mert, aki azt hiszi, hogy lelkét azért gazdagította a szellem, a szeretet csodája, hogy holnap, vagy holnapután, a halál pillanatában beleomoljon a természeti világba, az ostoba vak-erők öntudatlan sötétjébe, az árulója az emberiség legszebb reményének és legmagasztosabb hitének: az örökélet gondolatának. Remélünk egy magasabbrendű életet, különbet, mint amilyen ez a földi volt. Világot, amelyben a szeretet teljesebbé megy, vagyis Isten arca világít. Ez több, mint a földi élet. De ha az energiák megmaradását emlegetve, a fizikai erők halhatatlanságát értem csupán a halhatatlanságon, akkor csak szavakkal játszom és ostoba, buta, természeti erők véletlenül találkozott halmazává alacsonyítom le az életet. Én hiszek az örökélet magasabbrendűségében, szeretettel teljes szellemiségében, ahol megvalósul mindaz, amire e földön

vágyva vágytam s amit legkétségbeesettebb óráimban is remélve reméltem. Nem a vak erők sötétjébe omlok vissza halálom óráján, hanem földi küzdelmeim megpillantott teljességébe, céljába: az örök üdvösségbe érkezem meg. A bennem lakó isteni szikra nem hullat alá a sárba — ez a gondolat istenkáromlás — hanem csak a csillagok szomszédsága lehet méltó lakóhelye! Ez az én szent hitem s ez teszi fel az újjáéledő vallásos eszméire a koronát. Ez ad erőt a szeretetlenség elviselésére és egyszersmind a szeretet országáért való elszánt, hősies küzdelemre.

Mire van szükségünk?

Ahhoz, hogy az előbb felsorolt szent eszményeket megvalósíthassuk, kereszthordozásra is kész, vallásos lelkekre van szükségünk. Az egyháziasság egyszer a zsidó történelemben az u. n. farizeus mozgalomban csődöt mondott. Legyőzte a kereszt szelleme: az odaadó mély vallásosság. Ma a helyzet hasonló. Jaj volna a kereszténységnek, ha a mai egyháziasság, az új farizeizmus maradna a győztes. Jaj volna a kereszténységnek, ha a jó vezérigazgatói állásokba beleérdemesült, pohos „keresztény vezérférfiak” maradnának továbbra is az evangélium megszemélyesítői. Jaj a kereszténységnek, ha nem tud független, szabad, hősies lelkeket kitermelni, akik új barázdát szántanak és új magot vetnek a jövő számára.

Ezekre az új lelkekre van ma szükségünk. Lelkekre, akik megtisztulnak a kor romlottságától, akik kiemelkednek az egyéni érdekek bűzös mocsarából, lelkekre, akik aszkéták, akik kereszt-

hordozók, akik el vannak szánva arra, hogy egy új, lelki forradalom vizözönébe fullasztják ezt a romlott világot és az elvonuló vizek után az evangélium szivárványának jegyében megújítják a föld színét.

A fennálló társadalmak és egyházak élete aszerint fog alakulni, ahogyan ezt az evangéliumi szellemet megértik és magukévá teszik. Ha a farizeizmus, az egyháziasság, az osztályszellem győz, akkor vége a keresztény művelődésnek, az európai kulturának. Akkor megismétlődik a farizeusok tragédiája: a Jézus Krisztust megfeszítő társadalom a napfényes magaslatokról alámerül a szellemi értéktelenség sűrű ködébe.

Csak egy út van a menekvésre. A keresztény szellem megtisztítása, új világnézet, új szociális program segítségével az örök-egy és változatlan evangéliumi igazság alapján. Ez az igazság sohasem évül el, ez az igazság örök forradalmával megvált, felemel, új nemzedéket hoz létre. Jézus Krisztus győzni fog, nélkülünk is, a mi életünk romjain is! Mert Jézus igazsága a világot lebiró, minden lelken uralkodó, feltartóztatatlanul előnyomuló, örök isteni Szeretet!

Ez hiányzik egész életünkől s társadalmunkból s ezért erre a nagyon régi s ma mégis forradalmi erejű, új, jézusi szellemre van szükségünk, elsősorban nekünk „keresztényeknek”, de erre van szüksége a föld kerekén minden fajnak, minden egyháznak és minden felekezettnek, egyszóval az egész világnak!

Aki az
itt kifejtett gon-
dolatokkal egyetért,
sziveskedjék a füzetet
barátainak és ismerősei-
nek elolvasás végett tovább-
adni. Mindazok, akik az új vallásos
eszme csiréit lelkükben hordozzák s
ezért további összekötő szálakat
keresnek, forduljanak levélben,
vagy személyesen a füzet
felelős kiadóhoz. Neve
és címe a színes
borítólap utolsó
oldalán.

MAI FÜZETEK

1.

**KORUNK
LELKI VÁLSÁGA**

Felelős kiadó:
Dr. IVÁN LÁSZLÓ
Budapest V, Koháry-u. 4.

IRTA:
IGAZ LÁTÓ

BUDAPEST, 1936.